

Sergiu Ciocârlan

**Calea pocăinței lăuntrice
în viața și scrierile
Cuviosului Părinte Arsenie Boca**

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2022

SERGIU CIOCÂRLAN (n. 1979, Brăila) este profesor de limba și literatură română și cercetător acreditat CNSAS. În 2011 obține titlul de doctor în filologie cu teza *Sensul tradiției în proza lui Ioan Slavici*, Facultatea de Litere, Universitatea București (Conducător științific: Prof. univ. dr. Mircea Anghelescu). Are articole publicate în *Cultura*, *Cuvântul*, *Familia ortodoxă*, *Lucafărul*, *Lumina*, *Ortodoxia*, *Telegraful Român*, *Tribuna*.

Scrieri: *Jertfa unui preot mucenic: Miercurea Patimilor* (Editura Areopag, București, 2013); *Fără frică: despre curajul mărturisirii lui Hristos* (Editura Areopag, București, 2013); *România furată. Raportul comisarului european Samuel Scheib* (Editura Areopag, București, 2014; ed. a 2-a, Egumenița, Galați, 2019); *Literatura în lumina Ortodoxiei* (cuv. înainte: Costion Nicolescu, Renașterea, Cluj-Napoca; Areopag, București, 2014; ed. a 2-a, Editura Coresi, București, 2017); *Mărturisitorul de care vă temeți* (Fundăția Justin Pârvu, Petru-Vodă, 2014); *Minunatele întâmplări ale inimii & alte povestiri* (Editura Egumenița, Galați, 2014); *Poemul iubirii veșnice* (Editura Egumenița, Galați, 2014); *De ce sunt un elev imperinent* (Editura Egumenița, Galați, 2015); *Clonele învățământului românesc – un experiment al urii față de valori* (Editura Egumenița, Galați, 2016); *Un procuror acuză* (Editura Egumenița, Galați, 2017); *Protocoloalele evadaților din lagărul experimental ZION* (Editura Egumenița, Galați, 2017); *Frumusețea Sfinților* (Editura Egumenița, Galați, 2018); *Cronica trăirilor de la capătul lumii* (Editura Egumenița, Galați, 2019); *„Numai așa ne vom putea păstra credința în aceste vremuri”: părintele Radu Stanciu în dosarele Securității* (Editura Egumenița, Galați, 2019); *SCRUM* (Editura Egumenița, Galați, 2020); *Un misionar prigonit al Bisericii Ortodoxe Române – Părintele Visarion Iugulescu* (Editura Art Soleil, Brașov, 2020); *Chipul Cuviosului Părinte Arsenie Boca. Premisele unei debateri pentru canonizare* (Editura Andreiana, Sibiu, 2021); *Menirea poporului român* (Editura Icona, Arad, 2022); *Părintele Sorin Paul Grecu – mărturisire și jertfă* (Editura Egumenița, Galați, 2022).

Calea pocăinței lăuntrice în viața și scrierile Cuviosului Părinte Arsenie Boca este o lucrare de restituire a chipului autentic al unuia dintre marii isihăști ai Bisericii Ortodoxe Române și, în general, ai spiritualității răsăritene. Evenimentele la care face referire volumul sunt cele ale biografiei lăuntrice. Ele decupează teme prezente în scrierile Cuviosului, care fac înțelesă întreaga sa învățătură, notele și însemnările sale reprezentând un adevărat *jurnal de front* pe calea sfintelor nevoițe ale desăvârșirii.

CUPRINS

PREFAȚĂ	7
INTRODUCERE	13
1. UN EVENIMENT URIAȘ AL VIEȚUIRII LĂUNTRICE	31
1.1. O însemnare care trimite la ceea ce s-a întâmplat în 31 august 1939	31
1.2. O altă însemnare	38
1.3. Monahul răstignit. Concepția Cuviosului despre taina Crucii.....	41
1.4. Conștiința ecleziologică a Cuviosului Părinte Arsenie	56
2. REPERE ALE BIOGRAFIEI LĂUNTRICE PÂNĂ LA 31 AUGUST 1939	67
2.1. „Mi se remarcă o anumită înclinație spre singurătate și spre probleme de religie, chiar peste puterile mele de atunci.”	67
2.2. „Mi se lămurea frumusețea chipului viețuirii călugărești.”	83
2.3. „N-ai avut parte de studiul care odată era miezul și splendoarea Teologiei: Mistica, definită «știința îndumnezeirii omului».”	99
2.4. „Scrierea mistică a Sfântului Ioan Scărarul [...] m-a ajutat foarte mult la încheierea convingerii mele de-a intra în călugărie.”	114
2.5. „Am plecat, trimis de Mitropolitul Nicolae Bălan, în Sfântul Munte, ca să deprind călugăria de acolo.”	126
2.5.1. Nevoința într-o „lucru călugărilor”	128

2.5.2. Întâlnirea cu învățătura Sfântului Maxim Mărturisitorul	132
2.5.3. Câteva repere ale antropologiei din perspectivă hristologică	135
3. VÂRSTELE IUBIRII	147
3.1. Iubirea ca jertfă pentru oameni	147
3.1.1. „Dar în inimă mi s-a aprins un dor ce mă arde ca un foc a suferi cu El, de a mă stinge pe mine de dragostea Lui și de neasemănata-I Cruce.”	147
3.1.2. „Decât dacă te hotărăști să te lași «vorbit», «discutat», «strâmbat», «denunțat» și chiar «vândut.»”	151
3.1.3. „Cărarea Sfântului Pavel”	154
3.1.4. „Părăsirea” de către Dumnezeu	163
3.2. Cele dintâi vârste ale iubirii – iubirea aproapelui și iubirea de vrăjmași	187
4. CHIPUL ISIHASTULUI	201
4.1. Descoperirea tezaurului filocalic. Duhul și scrierea <i>Filocaliei</i>	201
4.2. Omul rugăciunii neîncetate	215
BIBLIOGRAFIE	231

Prefață

Părintele Arsenie Boca – chip al isihastului,
om al rugăciunii neîncetate,
fiu al Crucii și model al iubirii desăvârșite

Personalitate harismatică în care s-au îmbinat, la modul cel mai înalt, efortul ascetic personal cu darul lui Dumnezeu, Părintele Arsenie Boca este unul dintre cei mai cunoscuți și mai cinstiți duhovnici români din secolul trecut. Viața și opera sa sunt, pentru unii, prilej de pocăință, întoarcere la credință și îmbunătățire morală; pentru alții, însă, încă, nod de contradicții.

Ca și în cazul altor mari personalități religioase, popularitatea și notorietatea i-au fost și dușmani. Opera sa a fost, uneori, înțeleasă distorsionat, cuvintele interpretate literal, iar o apreciere lipsită de dreaptă judecată a condus la recepțarea exterioară și străină de spiritul lor autentic. Din acest motiv, orice încercare de a o prezenta în lumina ei proprie și de a o analiza în mod obiectiv ne ajută să distingem clar între adevăr și pietism, între învățătura sa duhovnicească și cuvintele presupuse a-i aparține.

La un astfel de demers istoric, dar mai ales duhovnicesc, se angajează Sergiu Ciocârlan, cercetător CNSAS și valoros scriitor contemporan, prin redactarea volumului *Calea pocăinței lăuntrice în viața și scrierile Cuviosului Părinte Arsenie Boca*. Baza de la care pornește și care dă deosebită

valoare și obiectivitate efortului său o constituie cunoașterea amănunțită a reperelor istorice și duhovnicești ale vieții Părintelui Arsenie, așa cum demonstrează în volumul *Chipul Cuviosului Părinte Arsenie Boca. Premisele unei dezbateri pentru canonizare*, Editura Andreiana, Sibiu, 2022. Nota distinctă a numeroaselor sale volume deja tipărite o reprezintă preocuparea de radiografiere a lumii, în general, și a societății românești, „creștină” declarativ, în mod particular, spre profundă meditație și îndemn de întoarcere la izvoarele curate și nealterate ale moralității și ale spiritualității.

Așadar, în continuarea volumului-document și monument, care ajută la receptarea corectă a etapelor vieții „Sfântului Ardealului” și în care au fost, printre altele, demonstrate unele opinii greșite, tendențioase, la adresa duhovnicului român, autorul ne prezintă momentele esențiale ale formării spirituale, nevoințele și străduințele ascetice și mistice ale Cuviosului Părinte, temelie a unei vieți creștine îmbunătățite.

Lucrarea *Calea pocăinței lăuntrice în viața și scrierile Cuviosului Părinte Arsenie Boca* descrie itinerariul vieții în Hristos, ca asumare deplină și angajare existențială în Adevăr, așa cum a fost înțeleasă, practică și recomandată de Părintele Arsenie. În centrul acesteia se află Crucea lepădării de sine, asceza intensă, în vederea eliberării de păcate și de patimi și a dobândirii și practicării virtuților creștine, cărări spre nepătimire și desăvârșire.

Meritul esențial al lucrării îl constituie efortul autorului de a prezenta obiectiv, fără distorsionări raționale sau exagerări emoționale, personalitatea Părintelui Arsenie Boca, parcursul și devenirea sa intelectuală și spirituală, izvoarele formării lui morale și înălțimea eforturilor sale ascetice,

precum și influența pe care a avut-o asupra contemporanilor și posterității. Toate acestea, în lumina scrierilor și a cuvintelor care poartă semnătura Preacuvioșiei Sale, nu a „ucenicilor”, mai mult sau mai puțin informați sau „bine” intenționați. Iar, dacă a trebuit să recurgă la aprecierea contemporanilor a Părintelui, autorul a folosit sursele de maximă autoritate: ierarhi, monahi, preoți profesori și intelectuali de neștirbită autoritate intelectuală și integritate morală. Unul dintre aceștia este însuși Părintele Stăniloae, care, referindu-se la anii de „împreună-lucrare” a lor la traducerea și publicarea *Filocaliei*, spunea, evidențiind asprimea nevoițelor creștine ale duhovnicului de la Sâmbăta, că întâlnirea cu el provoacă „zguduiți sufletești înnoitoare”.

Autorul este un cunoscător autentic al învățaturii duhovnicești a spiritualității ortodoxe, al etapelor spirituale ale vieții creștine și al specificului acestora; al asceticii și misticii răsăritene, în care încadrează întreaga învățătură a Cuviosului Părinte. Am putea vorbi despre o prezentare în oglindă a sfaturilor duhovnicești ale duhovnicului român, prin raportarea lor permanentă la cugetul Bisericii, în care acestea își găsesc deplină confirmare.

Pe firul cronologic al vieții Părintelui Arsenie, sunt descrise credința care i-a marcat copilăria, dorul de reculegere și de însingurare, din tinerețe, lecturile profane, integrate în concepția sa teologică, intrarea în viața monahală și activitatea lui de propovăduire a credinței, prin chemarea la pocăință și urmare a lui Hristos; arestul nedrept și izgonirea sa din mănăstire, marginalizarea și judecarea sa morală. Pe toate acestea, Cuviosul Părinte le-a trăit în duhul autentic al smereniei, al iubirii și al iertării creștine,

ca pe o Cruce, asemenea Crucii Mântuitorului, asumată spre mântuirea lumii.

Așa cum se arată, scrierile pe care s-a întemeiat viața și nevoița Părintelui Arsenie sunt Sfânta Scriptură și operele Sfinților Părinți, normative pentru spiritualitatea ortodoxă. În caietul cu scrieri filocalice, redactat în anul 1939, în perioada petrecută în Sfântul Munte Athos, la Chilia românească „Sfântul Ipatie”, sunt transcrise texte din Isihie Preotul, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Filotei Sinaitul, Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie Sinaitul, Sfântul Simeon Noul Teolog, Sfântul Nil Sorski și alții. Din varianta *Filocaliei*, transcrisă la Prodromu, Părintele Arsenie a copiat 370 de pagini, cuprinzând opere ale Sfântului Maxim Mărturisitorul. Scrierile Sfinților Marcu Ascetul, Grigore Palama și Dionisie Areopagitul i-au fost cunoscute prin intermediul Părintelui Dumitru Stăniloae și a lui Nichifor Crainic. Toate acestea i-au structurat duhovnicește „așezarea lăuntrică”, gândirea și viața, dându-i puterea de a lucra la zidirea duhovnicească a altora. O viață caracterizată, pe bună dreptate, de către autor a fi viața unui „fiu al Crucii” și „chip al isihastului”, a unui „om al rugăciunii” și al iubirii desăvârșite de Dumnezeu și de semeni. Toate aceste calități le-a demonstrat și pecetluit prin pilda de smerenie și „micșorare”, de iubire și iertare, lucrute lăuntric deplin.

Pentru alcătuirea biografiei lăuntrice a Cuviosului Părinte Arsenie Boca, autorul a utilizat scrieri și documente variate, inclusiv din Arhiva Securității, dar mai ales din arhivele mănăstirilor și așezămintelor monahale ortodoxe, din țară și din Sfântul Munte. Textele aparținând duhovnicului român, pe care le menționează autorul, au ca scop evidențierea

cugetului Părintelui și apartenența sa la învățătura și tradiția Bisericii. Capacitatea aparte de transformare launtrică a sufletului uman nu izvorăște din presupuse „dexterități” psihologice ale marelui duhovnic, ci din profunda cunoaștere a acestuia, cu abisurile și culmile sale, dar mai ales din nevoința de întrupare și rodire a lor în viața proprie, spre îndreptare generală.

Datele istorice sunt prezentate cu deplină obiectivitate, iar sublinierile și reflecțiile morale pe marginea acestora sunt caracterizate de profund discernământ spiritual. Prin aceasta, lucrarea face parte din categoria scrierilor de identificare, discernere și prezentare a adevărului istoric al evenimentelor duhovnicești din viața Părintelui Arsenie, dintr-o perspectivă și cu o finalitate spirituală.

Deși lucrarea nu are un scop preponderent apologetic, ci ziditor și edificator în plan spiritual, autorul fiind preocupat să aducă la lumină amănunte puțin cunoscute din experiența duhovnicească a Părintelui Arsenie Boca și să le descopere adevăratele semnificații, ea reușește, în același timp, să demonteze implicit, în spirit irenic, numeroase obiecții, critici și reproșuri aduse Cuviosului Părinte. Pentru clarificarea lor, autorul folosește o largă bibliografie principală și secundară, documente, scrieri, scrisori, precum și „ziceri” autentice ale acestuia.

Prin aceste calități, deopotrivă științifice și duhovnicești, acest volum poate fi considerat a fi o nouă piatră de temelie, zidită statornic, și o nouă treaptă urcată, în demersul general de canonizare a unuia dintre cei mai importanți nevoitori creștini și duhovnici ortodocși ai neamului nostru, din secolul trecut.

Exprimându-ne deplina bucurie pentru apariția unui astfel de volum și felicitându-l sincer pe autor pentru faptul de a fi fost „căutat” și învrednicit să îl alcătuiască, avem nădejdea ca, inclusiv prin publicarea lui, să trăim cât mai curând momentul și sentimentul „plinirii vremii” (Gal. 4, 4), în privința recunoașterii importanței pildei vieții și a învățăturilor „Sfântului Ardealului”, care a produs, pentru cei care s-au apropiat de el și de îndemnurile sale cu sinceritate și spre folos moral, zguduirii înnoitoare, convertiri morale unice și întoarceri profunde la Dumnezeu și la frumusețile vieții creștine.

Pr. prof. univ. dr. Ioan C. Teșu
Facultatea de Teologie Ortodoxă
„Dumitru Stăniloae” – Iași

Introducere

Unul dintre blocajele cercetării pe tema descoperirii chipului autentic al Cuviosului Părinte Arsenie rămâne receptarea învățaturii sale. Desigur, s-ar putea motiva că multă vreme nu s-a confirmat autenticitatea textelor și că ultimele două scrieri, *Practica vieții monahale* și *Scrieri inedite*, au fost publicate abia în 2019. Însă chiar și în aceste condiții ar fi trebuit să apară măcar o exegeză la *Cărarea Împărăției*. Până astăzi, nu există studii sistematice asupra învățaturii ce răzbate din aceste texte, cu atât mai mult cu cât *Cărarea Împărăției* a fost publicată la mijlocul anilor '90¹, iar *Cuvinte vii* vede lumina tiparului în 2006.

De asemenea, s-ar putea invoca și faptul că perspectiva istoriografică se află încă într-un proces de restituire. Volumul de cercetare publicat în 2009, în care este surprins chipul Cuviosului din perspectiva relației cu poliția politică, a reprezentat un pas în interpretarea datelor existente în fondul ACNSAS.² Câțiva ani mai târziu, 2013, 2014 și 2015, au fost publicate trei volume de documente din Arhivele fostei Securități, constituind o nouă etapă în restituirea

---

¹ Prima ediție a volumului *Cărarea Împărăției* apare în 1995, la Editura Episcopiei Ortodoxe a Aradului.

² Vezi George Enache, Adrian Nicolae Petcu, *Părintele Arsenie Boca în atenția poliției politice*, Editura Partener, Galați, 2009.

perspectivei istoriografice.³ În aceeași perioadă erau publicate câteva volume istoriografice care aduceau la lumină documente inedite despre familia, formarea și lucrarea duhovnicească a Cuviosului.⁴ În stadiul actual al cercetării este indispensabil încă un instrument de lucru – colectarea tuturor documentelor din arhivele ecleziastice într-un volum, care, odată publicat, ar constitui poate un ultim pas în conturarea chipului autentic al Cuviosului Părinte Arsenie din acest unghi. Cu toate acestea, chipul Cuviosului este departe de a fi restituit. Rămâne, de asemenea, nelămurit motivul pentru care nu există măcar o încercare exegetică cu privire la învățătura Cuviosului. Absența dimensiunii istoriografice integrale sau publicarea târzie a ultimelor două scrieri pot constitui argumente pertinente, dar nu definitive în acest sens.⁵

---

³ Vezi *Părintele Arsenie Boca în Arhivele Securității – Opis de documente*. Vol. I – *Sâmbăta de Sus 1943-1949*, Vol. II – *Anchetele, Canalul și persecuția* (Prislop, 1950-1959), Vol. III – *Alungarea din monahism, calomniile și filajul* (1960-1989), Editura Agnos, Sibiu, 2013, 2014, 2015.

⁴ Florin Duțu, *„Și cărțile au fost deschise”: Părintele Arsenie Boca (1910-1989) – o biografie*, Editura Floare Albă de Colț, București, 2013; *idem*, *Părintele Arsenie Boca la Mănăstirea Prislop în epoca torționarilor comuniști (1948-1959)*, Editura Floare Albă de Colț, București, 2014; *idem*, *Mistica ortodoxă și schimbarea la față a teologiei românești*, Editura Floare Albă de Colț, București, 2014.

⁵ Absența unui studiu poate fi explicată printr-un concurs de împrejurări. Textele sunt consemnări ale unui jurnal de front duhovnicesc care cuprinde mai multe decenii. Ele apar după căderea oficială a comunismului, iar publicarea lor este determinată de context. Evident că în spatele contextului veghează și Dumnezeu. Și confirmarea autenticității vine târziu. Apoi, chipul Cuviosului a fost proiectat în zona mâltoasă a controverselor. Un studiu despre învățătura unei personalități duhovnicești controversate devine, la rândul lui, ținta controverselor. Și aici a fost un blocaj. În ultimă instanță, învățătura Cuviosului este

Dincolo de neajunsurile cercetării istoriografice din acest moment, poate fi luată în calcul și dispoziția minimă de alipire a minții de adâncul filocalic al scrierilor Cuviosului Părinte Arsenie. Cuviosul amintește despre „strămutarea” în Hristos atât de necesară înaintării pe calea pocăinței lăuntrice, lepădând obișnuințele „omului vechi” și îmbrăcându-ne într-o „făptură nouă”. Poziționarea față de pocăința lăuntrică (*metanoia*) nu este deloc un fapt lipsit de dificultate. În principal, evaluarea viețuirii și scrierilor unui Cuvios adâncit „într-o nouă condiție umană” nu se poate face fără „angajarea” pe calea pocăinței lăuntrice. De aici se cam destramă dialogul cu învățătura Cuviosului și, implicit, cu viețuirea lui. Chipul iubirii desăvârșite a Cuviosului rămâne exterior societății în care trăim nepreocupați „să ne purtăm în toate mărunțișurile vieții noastre după Duhul cel Sfânt”.⁶

Scrierile Cuviosului pot fi periodizate astfel. Spre sfârșitul anilor '40 ai secolului al XX-lea este conceput volumul *Cărarea Împărăției*. O primă variantă va fi disponibilă în manuscris în 1948, atunci când Cuviosul încheie ciclul convorbirilor duhovnicești dedicate studenților veniți la Mănăstirea Sâmbăta de Sus. Totuși, chiar după această dată, Cuviosul nu este de acord cu multiplicarea sau tipărirea. Manuscrisul, în această variantă, servește doar folosului duhovnicesc personal al monahului căruia i se încredințează sau obștii monahale.⁷

---

solicitantă. Și nu ne referim aici la capacitatea intelectuală, ci la dispoziția lăuntrică prin care ne apropiem de cuvintele lui. Scrierile Cuviosului nu permit transformarea lor într-un banal obiect al cercetării.

⁶ Părintele Arsenie Boca, *Practica vieții monahale*, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2019, p. 44.

⁷ *Idem, Scrieri inedite*, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2019, p. 249: „Părintelui Ieronim (Fără îngăduire de multiplicare sau

La fel se întâmplă și cu seria predicilor ținute la Mănăstirea Sâmbăta de Sus (7), Mănăstirea Prislop (111) sau în alte locuri (19). Toate acestea au fost păstrate în manuscris la Prislop, până în 1959, iar mai târziu la Așezământul monahal de la Sinaia, spre folosul duhovnicesc al obștii. Desigur, era un context ideologic asfixiant, iar publicarea unor astfel de lucrări era, practic, imposibilă în cazul în care Cuviosul ar fi dorit așa ceva. Însă lucrările sale nu au fost concepute pentru un astfel de scop. Nu mai aducem în discuție variantele neverificate, conținând inexactități, care au circulat în volume tipărite până în 2006, când predicile au fost publicate sub titlul *Cuvinte vii*.⁸

Următoarele două volume aveau să fie publicate abia în 2019. Cu privire la timpul îndelungat care s-a scurs între volumele publicate în 2006 și cele publicate în 2019, explicația este aceeași. Dacă volumul *Cărarea Împărăției* apare în 1995, următorul volum, *Cuvinte vii*, este publicat la 16 ani de la căderea oficială a regimului comunist. Așadar, nu a existat vreo grabă de a fi publicate aceste volume, câtă vreme fie au fost scrise pentru desăvârșirea vieții monahiilor pe care Cuviosul Părinte Arsenie le îndruma pe calea pocăinței lăuntrice (*Practica vieții monahale*) –, fie au

---

tipărire, ci numai pentru folosul tău personal). Celelalte, când le voi transcrie. Dacă Părintele tău ți le va cere (căci cu știrea c. Sale trebuie să le ai), dă-le bucuros și spre folosul obștii, sau tot așa de bucuros și să fie arse – că de nu mă rugai tu, același lucru le făceam.”

⁸ *Idem, Cuvinte vii*, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2006, p. 6: „Unele sunt cunoscute, circulând de zeci de ani în popor, nu fără mutilări, deformări, inexactități sau lipsuri. Din păcate, astfel de variante au și văzut lumina tiparului în volume și ediții care lasă mult de dorit și care nu se ridică la exigențele și nivelul unor lucrări care poartă pecetea numelui Părintelui Arsenie.”

constituit acel jurnal de front lăuntric, cumulând schițele, însemnările și notele Cuviosului.

Hotărârea de a fi publicate vine în contextul răspândirii pe piața editorială din România a unor variante la care nu se poate raporta cel care vrea să descopere chipul autentic al Cuviosului.⁹ Așadar, problema complexă a recepției scrierilor Cuviosului apucase pe un făgaș greșit, iar publicarea textelor autentice se impunea în pofida faptului că nu fuseseră concepute în acest scop.¹⁰ Textele au ieșit astfel din „catacombe”, iar în aceasta se vede felul în care Dumnezeu a îngăduit un rău, ca prin el să scoată la lumină chipul autentic al Cuviosului Părinte Arsenie.

Contextul publicării textelor din 2019 este ușor diferit. Pe de o parte, circula încă din 2013 o variantă de text, intitulată *Trepte spre viețuirea în monahism*, alcătuită de Părintele Teofil Părăian, prin consemnarea lecțiilor de monahism. Varianta de text a fost tipărită fără consultarea manuscrisului original al Cuviosului Părinte. E drept că maicile trecute prin Seminarul de la Hurezi (pe această filieră s-a întocmit varianta cărții) și cele din vechea obște a Prislopului învățaseră lecțiile pe de rost, însă, chiar și în acest caz, varianta trebuia verificată prin mai mulți și mai ales confruntată cu textul original scris de Cuviosul Părinte Arsenie sau cel puțin cu varianta copiată de maica Timoteia

---

⁹ *Idem, Căderea Împărăției*, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2006, p. 341: „În acest scop adună ziceri sau predici de ale Părintelui, pe care unii le mai modifică și le amestecă cu predici făcute de ei, scot texte din contexte, copiază de pe unde pot prima schiță a *Cărării*, le multiplică și în felul acesta își fac o sursă de câștig, inducând în eroare sufletele simple și necunoscătoare.”

¹⁰ Unele predici și însemnări au apărut după '90 în revista *Gândirea* (serie nouă).

Nicoară, pentru a nu pune în circulație, iarăși, o versiune lacunară a învățăturilor.

Aceste lecții „mari” și „mici” concepute de Cuviosul Părinte Arsenie orientau viața monahală a elevelor într-un mod practic, urmând modelul marilor mistici, începând cu Sfântul Dionisie Areopagitul și Sfântul Ioan Scărarul, model reflectat în propria viețuire. Inițial, Cuviosul redactase o formă mai elaborată a lecțiilor, după care, la cererea maicilor, va scrie o variantă concisă care să poată fi învățată pe de rost.¹¹ Manuscrisul va rămâne în anii '50 la Mănăstirea Prislop. Evident, lecțiile erau puse în lucrare și de obștea de acolo, sub îndrumarea Cuviosului, dar și prin maicile profesoare de la Hurezi care predau la școala monahală de la Prislop. Monahia Timoteia Nicoară, directoarea Seminarului Monahal de la Hurezi, ajunge la Prislop unde va copia lecțiile după manuscrisul Cuviosului. Manuscrisul nu se pierde nici în contextul tulbure din mai 1959, când Cuviosul Părinte Arsenie este alungat din Mănăstirea Prislop. El va fi copiat de maicile din obștea reînființată în 1976 și păstrat ca îndreptar al vieții monahale.

Așadar, se impunea publicarea unui volum care să redea circuitului editorial reperul necesar orientării cititorilor și tuturor celor care ar fi vrut să descopere chipul autentic al Cuviosului. În fond, Cuviosul Părinte Arsenie redactase aceste lecții la solicitarea maicilor profesoare de la Seminarul Monahal al Mănăstirii Hurezi, aflat din 1953 sub directoratul Monahiei Timoteia Nicoară. Până în 1959, când Seminarul este desființat de autoritățile comuniste, cursurile sunt frecventate anual de 70-80 de surori și monahii.¹²

¹¹ Părintele Arsenie Boca, *Practica vieții monahale*, p. 40.

¹² Adrian Nicolae Petcu, „Învățămintul monahal în anii '50 ai secolului trecut (IV)”, în *Lumina*, 21 octombrie 2014, p. 6.

În contextul lucrărilor de canonizare care cuprindeau cercetarea ortodoxiei textelor ce-i aparțin, în 2019 văd lumina tiparului două scrieri extrem de importante în conturarea chipului autentic al Cuviosului Părinte Arsenie – *Practica vieții monahale și Scrieri inedite*. În 2008, apăruse un volum semnat de PS Daniil Stoenescu, intitulat *Părintele Arsenie – „Omul îmbrăcat în haină de in” și „Îngerul cu cădelnița de aur”*.¹³ Volumul cuprinde, în prima sa parte, 160 de pagini de reflecții ale autorului, iar în partea a doua scrierea propriu-zisă a Cuviosului Părinte Arsenie. Aici nu se pune problema originalității textului, care va fi folosit și în ediția din 2019, bineînțeles, cu o structură coerentă și adăugită. Ediția din 2019 corectează, în fond, o confuzie pe care cititorul nu o poate evita decât în cazul unei lecturi atente, anume aceea de a considera și prima parte, constituită din reflecțiile autorului, ca fiind scrierea Cuviosului.

Domnul a rânduit să avem astăzi scrierile autentice ale Cuviosului Părinte Arsenie și să putem înțelege într-o măsură îndestulătoare cine este acest Părinte duhovnicesc, cu atât mai mult cu cât textele au avut și au un rost strict duhovnicesc, nefiind destinate publicării. Aria restrânsă a circulației acestor texte în perioada comunistă trimite cu gândul la acele ediții samizdat. Caracterul samizdat s-a păstrat, în parte, și după '90. De bună seamă, aceste scrieri nu reprezintă intenția unui autor de a-și face publică opera, ci necesitatea instituirii unui front de luptă duhovnicească. Ele conțin însemnări pe calea pocăinței lăuntrice, o cale paradoxală, deschisă tuturor, dar, totodată, tărâm inaccesibil celor care nu au dispoziția de a se alipi de Domnul. Despre pocăința lăuntrică nu poate scrie decât cel care poartă

---

¹³ PS Daniil Stoenescu, *Părintele Arsenie – „Omul îmbrăcat în haină de in” și „Îngerul cu cădelnița de aur”*, Editura Harisma, Sinaia, 2008.

un război continuu, pe viață, dar mai ales pe moarte, cu „omul vechi”, înstrăinat de Tatăl și încătușat de patimi, pentru a dobândi Duhul Sfânt. Toate textele sunt concepute pentru a marca drumul care duce către această minunată dobândire despre care au dat mărturie asceții care au îmbrățișat urcușul duhovnicesc. Având acces nemijlocit la textele filocalice și câștigând „prilejurile”, Cuviosul Părinte Arsenie și-a împroriat acest model de viațuire ce tinde în fiecare moment al fiecărei zile spre asemănarea cu Hristos.

Concepția care stă la baza scrierilor este antropologia fundamentată hristologic. Umanitatea noastră – arată Cuviosul – nu poate fi înțeleasă dintr-o altă perspectivă decât cea a restaurării pe care Hristos a adus-o firii omenești.

Și care e reperul, valoarea adevărată a omului? Cea arătată în Persoana lui Iisus Hristos. Cea dinainte de moartea pe cruce și apoi cea arătată după Înviere, adică a unei vieți nemaisupuse morții. Deci o antropologie hristologică. Numai Hristos explică oamenii omul. El îi ridică pe oameni până la demnitate de fii ai Împărăției lui Dumnezeu – dar numai dacă se silesc și ei, cu puterea care le revine lor.¹⁴

Antropologia fundamentată hristologic înțelege omul din perspectiva unirii sale cu Dumnezeu, neacceptând, ca în gândirea apuseană, o simplă *imitare*¹⁵, ci o reală restaurare

---

¹⁴ Părintele Arsenie Boca, *Scrieri inedite*, p. 350. Pe acest palier al antropologiei fundamentate hristologic vom întâlni asemănări de gândire în textele Cuviosului și ale Părintelui Dumitru Stăniloae, pe care le vom semnală atât cât ne stă în putință.

¹⁵ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*, EIBMBOR, București, 2002, p. 12: „Nu este numai o imitare a lui Hristos, ca în Apus, ci o mortificare eroică cu Hristos și în Hristos. Noi suntem uniți cu Hristos încă înainte de starea culminantă a unirii tainice cu El, încă în actul prelungit al mortificării noastre. Nu numai că înviem cu Hristos, ci și murim cu El; sau, nu înviem cu Hristos dacă nu și murim cu El mai întâi.”

a firii. Această perspectivă antropologică trebuie așezată în contextul gândirii teologice din anii '30-'40 ai secolului al XX-lea, când se redescoperea învățătura despre harul necreat a Sfântului Grigorie Palama și, implicit, concepția ortodoxă despre îndumnezeirea omului, avându-i ca exponenți pe Nichifor Crainic, Părintele Dumitru Stăniloae și Cuviosul Părinte Arsenie.¹⁶

Cuviosul cunoștea volumul *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, publicat de Părintele Dumitru Stăniloae la Sibiu în 1943, în care este descrisă antropologia ascetico-mistică a Sfinților Părinți.¹⁷ Era o direcție a pocăinței lăuntrice care

---

¹⁶ Vezi Pr. prof. Dumitru Stăniloae, „Opera teologică a lui Nichifor Crainic”, în *Gândirea*, nr. 4, anul XIX, aprilie 1940, p. 266: „Asupra harului, Nichifor Crainic insistă mult. Harul este necreat, izvorând din ființa dumnezeiască. În această privință, Nichifor Crainic ajută prin propovăduirea curajoasă la reactualizarea unui important punct de doctrină ortodoxă formulat de Sf. Grigorie Palama, asupra căruia teologia românească din epoca modernă trecea cu tăcerea, timorată de opoziția susținută a catolicismului după care harul e numai o putere creată de Dumnezeu în suflete. Nichifor Crainic și-a dat seama că fără învățătura despre caracterul necreat al harului, concepția ortodoxă despre îndumnezeirea omului, importanta idee teandrică și toată spiritualitatea specifică a Ortodoxiei se volatilizează. Ba s-ar putea spune că chiar și duhul creștinismului, căci dacă harul e creat, nu mai e posibil să ne împreunăm cu Dumnezeu prin Iisus Hristos – dogma fundamentală a creștinismului –, ci prăpastia între Dumnezeu și om rămâne și mai departe în ființă.”

¹⁷ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, ediția a II-a, Editura Omniscope, Craiova, 1993, p. 187: „Aceasta e direcția spre care îndrumă toată antropologia și pedagogia ascetică-mistică a Sf. Părinți. Idealul lor e purificarea de patimi ca expresii ale egoismului, pentru a face posibilă sălășluirea iubirii de Dumnezeu și de oameni. În amândouă privințele progresul se face deodată, dar nu numai prin om, ci și prin Dumnezeu. Numai încurajarea ce ne-o dă Dumnezeu prin harul și dragostea Sa ne ajută să creștem în lepădarea patimilor

începea prin lepădarea de sinele pătimăș și, prin har, omul se înnoia lăuntric: „Omul ajunge astfel izvorul unei iubiri nesfârșite dumnezeiești, un alt dumnezeu, dar nu de la sine, ci prin har și comuniune cu Dumnezeu; nu printr-o ființare autonomă, ci prin participare neîntreruptă la izvorul dumnezeirii.”¹⁸ Cuviosul însuși urma această cale și observăm în scrierile sale cât de proprie îi este antropologia fundamentată hristologic a Sfinților Părinți. Desigur, ideile acestea erau comune, câtă vreme sursele erau aceleași – scrierile patristice. Antropologia ascetico-mistică reprezentase de la bun început motivul comuniunii dintre Cuviosul Părinte Arsenie, Nichifor Crainic și Părintele Dumitru Stăniloae, iar astăzi nu putem să nu vedem cum Domnul a rânduit prin așteția restituirea coordonatelor unei teologii vii și lucrătoare.

La rândul său, Părintele Dumitru Stăniloae descoperea în Cuviosul Părinte Arsenie chipul concret al acestei antropologii patristice fundamentată hristologic. În același an în care publica volumul despre *restaurarea* omului în Iisus Hristos, va scrie și despre lucrarea duhovnicească *restaurare* a Cuviosului:

Despre viața Părintelui Arsenie nu este necesar să vorbim, căci asprimea ei e cunoscută și nu vrem să-l supărăm, lăudându-l. Cuvântul său pornește din neclintirea de stâncă a celui ce nu se târguiește și nu se clatină ca trestia bătută de vânt, ci este întreg așa cum îi este vorba: curat, opus oricărei patimi și oricărui gând de mândrie. Programul Părintelui Arsenie? Prin ceea ce a făcut din sine și prin ceea ce

---

egoiste și în iubirea dezinteresată.” Ca reper, coperta primei ediții a cărții, cea din 1943, este realizată de Cuviosul Părinte Arsenie.

¹⁸ *Ibidem*, p. 189.

propovăduiește este o vie restaurare a celui mai autentic duh ortodox. La noi credeau mulți că tradiția răsăriteană, cu duhul ei de înfrânare, e prin definiție ceva pasiv, lipsit de forță. Cine vrea să vadă gălgâitul vieții celei mai cuceritoare și forța cea mai copleșitoare, n-are decât să meargă la Sâmbăta de Sus.¹⁹

Perspectiva teologică a omului *restaurat* își află corespondența în chipul ascetic al Cuviosului. Există astfel, prin lucrare lăuntrică, o pildă de om care se află pe acea cale a pocăinței de care amintesc sfinții filocalici. Părintele Stăniloae dă un răspuns public tuturor polemicilor cu privire la tradiția filocalică vie care, în orice epocă, rodește noi chipuri de om îndumnezeit prin har, căci ce altceva exprimă acest enunț – „Prin ceea ce a făcut din sine și prin ceea ce propovăduiește este o vie restaurare a celui mai autentic duh ortodox” –, decât că recunoaște în Cuviosul Părinte Arsenie un om luminat de har, nevoindu-se și sporind pe calea asemănării cu Hristos?

Afirmațiile Părintelui Dumitru Stăniloae din 1943 trebuie înțelese în contextul preocupărilor, de peste un deceniu, la vremea respectivă, pentru antropologia fundamentată hristologic și pentru descoperirea filonului patristic.²⁰ Astfel încadrată, perspectiva omului înnoit haric în pilda vieții Cuviosului Părinte Arsenie, care la vremea respectivă era un monah de o deplină trăire duhovnicească, se regăsește în radiografia competentă a unui specialist care vede în

---

¹⁹ Dumitru Stăniloae, *Cultură și duhovnicie. Articole publicate în Telegraful Român (1942-1993)*, vol. 3, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2012, pp. 436-437. Inițial articolul a apărut în *Telegraful Român*, anul XCI, nr. 31-32, 8 august 1943, pp. 1-2.

Duhovnicul de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus chipul lăuntric al unui ascet asemănător celor întâlniți în scrierile *Filocaliei*.

Cuviosul Părinte Arsenie, „prin ce a făcut din sine”, reprezenta un model practic de înaintare pe calea pocăinței lăuntrice. Hotărârea ascetică a Cuviosului și lucrarea Duhului Sfânt au produs în epocă un eveniment cu adevărat istoric – omul lăuntric în care harul viază. Despre această evidență scrie Părintele Profesor în *Telegraful Român*, valorizând laolaltă, ca un tot, viețuirea și învățătura: „Cuvântul său pornește din neclintirea de stâncă a celui ce nu se târguiește și nu se clatină ca trestia bătută de vânt, ci este întreg așa cum îi este vorba: curat, opus oricărei patimi și oricărui gând de mândrie.”

Într-un mod similar îl vede și Nichifor Crainic care, câteva decenii mai târziu, în 1971, îi va adresa o scrisoare în care îl numește „pictor de suflete după modelul Domnului nostru Iisus Hristos”²¹, referindu-se, desigur, la epoca în care Cuviosul era la Mănăstirea Sâmbăta de Sus. Nici

---

²⁰ În afară de volumul amintit, publicat în 1943, Părintele profesor publicase în 1938, la Sibiu, cartea *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama. Cu trei tratate traduse*, iar activitatea publicistică urma aceeași direcție de redescoperire a gândirii patristice cu privire la harul necreat și îndumnezeirea omului: „Calea spre lumina dumnezeiască la Sf. Grigorie Palama”, în *Anuarul VI* al Academiei Teologice „Andreiana”, Sibiu, 1930, pp. 55-72; „Două tratate ale Sfântului Grigorie Palama”, în *Anuarul IX* al Academiei Teologice „Andreiana”, Sibiu, 1933, pp. 5-70; „Antropologia ortodoxă. Comentarii asupra stării primordiale a omului”, în *Anuarul XVI* al Academiei Teologice „Andreiana”, Sibiu, 1940, pp. 5-21. Cf. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Andreiana, Sibiu, 2014, pp. 612-613.

²¹ Părintele Arsenie Boca, *Cărarea Împărăției*, p. 331.